

UNIVERSITAS

MAGASINET

Redd klima,
vern dyra.
Bli veganer.

FOTOREPORTASJEN SIDE 10 TIL 13

BOKHYLLA: MÍMIR KRISTJÁNSSON

PORTRETTET: WARSAN ISMAIL

BEDRE ENN SITT RYKTE

At dagens studenter ikke lenger engasjerer seg politisk, gjentas til det kjedosmelige. «Generasjon lydig» har allerede blitt en floskel, enda det bare er to år siden sosiolog Gunnar Aakvaag fant på frasen. Da etterlyste han 68-generasjonens politiske diskusjoner på universitetene, og satte det som motsats til dagens studenters selv-sensur. Påstanden om at studenter før i tida var mer opptatt av å endre verden, mens studenter av i dag er opptatt av karrierejaget, har siden blitt hengende. Det kan nok stemme i enkelte tilfeller, men utsagnet er langt i fra dekkende for studentstanden som helhet.

Flere studenter gjør den viktigste jobben vi som mennesker kan gjøre, nemlig å utvide vårt moralske univers og gjøre verden bedre.

Flere studenter gjør den viktigste jobben vi som mennesker kan gjøre, nemlig å utvide vårt moralske univers og gjøre verden til et bedre sted. I følge Studentenes helse- og trivselsundersøkelse fra 2014 deltar hele 37 prosent av norske studenter i frivillig arbeid ved siden av jobb og studier. Nye analyser fra Institutt for samfunnsforskning viser at unge frivillige særlig motiveres av å kunne lære noe, og å kunne gjøre noe konkret for en sak de er opptatt av. Det

er bare et lavt fåtall som setter karrieren først.

To gode eksempler på dette presenteres i månedens magasin. Debattant og medisinstudenten Warsan Ismail ofrer sin egen sikkerhet for å gå den norske innvandringsdebatten etter sommene. Hun er blitt en representativ stemme for de norske somalierne, en av de mest omstridte innvandrerguppene i Norge, og inntar dermed en rolle få fra hennes miljø ønsker fordi konsekvensene er for mange.

I tillegg har vi besøkt Blindern Studenthage, drevet av engasjerte veganere som kjemper for å verne dyrs rettigheter og miljøet. Tro det eller ei, men mat er blitt politisk, og få får mer tyn av nettroll enn de som oppfordrer til veganisme.

Studenter skal jobbe hardt for å bli produktive samfunnsborgere. Men vi bør imidlertid løfte de studentene som fortsatt har en revolusjonær gnist og som bruker hele seg selv og litt til på å gjøre verden til et bedre sted. Studentengasjementet er ikke dødt selv om vi har rykte på oss å følge autoriteter.

magasin@universitas.no

BOKHYLLA
MÍMIR KRISTJÁNSSON
side 3

PORTRETET
WARSAN ISMAIL
side 4 til 7

ESSAYET
DEN NYE OLJEN
side 8 og 9

FOTOREPORTASJEN
PÅ POLITISK DIETT
side 10 til 13

PERSPEKTIVET
NYKAPITALISMENS
BENSINSTASJON
side 14 og 15

BILDET
UKRAINA
side 16

THEA
STORØY ELNAN
magasinredaktør

ISELIN SHAW
OF TORDARROCH
magasinfotosjef

M MAGASINQUIZ

tekst VEGARD RØNEID ERIKSTAD OG ANDERS RØNEID ERIKSTAD JUNIORNORGESMESTERE I LAGQUIZ 2013

MAT

- Tre restauranter i Oslo har stjerner i Michelin-guiden. Hvilke?
- Hvilken asiatisk supperett kommer i varianter som «Shio», «Tonkotsu», «Sh-14Dyu» og «Miso»?
- Hva kan være navnet på en kjent norsk kokk, en kjent amerikansk flyver og nessten navnet på en område i Oslo?
- Hva kalles en person som har et kosthold som i hovedsak består av frukt, nøtter og korn?
- Hva er ifølge Wikipedia «en suppelignende rett med kjøttboller, poteter, gulrøtter og fåre- og storfekjøtt. Potetene (og helst gulrøttene) kokes separat før de blandes inn.»?

DATA

- Hva er den grunnleggende enheten for digital informasjon?
- Og hvilket ord brukes for å beskrive en samling av enheter for digital informasjon?
- Hva het den engelske matematikeren og ingeniøren (1791–1871) som regnes som computerens far? Bytter du ut den første bokstaven i etternavnet får du navnet på en grønnsak på engelsk.
- Intel 4004, som var verdens første i sitt slag, ble lansert 15. november 1971. Hva var Intel 4004?
- Kan du nevne to av de tre som grunnla selskapet Apple i 1976?

NORD-AMERIKANSK IDRETT

- Hva heter svensken som er målvakt for New York Rangers, og som er regnet som en av verdens beste hockeymålvakter?
- The Original Six er en betegnelse på de seks lagene som utgjorde NHL mellom 1942 og 1967. Alle lagene er fortsatt med i NHL i dag. Hvilke seks lag er dette?
- Hvilken amerikansk fotballspiller spilte for Buffalo Bills og San Francisco 49ers i 11 NFL-sesonger på 1960- og 70-tallet, men er i dag mer kjent for en filmkarriere og diverse kriminell aktivitet?
- Hva het baseballspilleren for New York Yankees som var gift med Marilyn Monroe i 274 dager i 1954?

HOVEDSTEDER FØR OG NÅ

- Nevn ett år henholdsvis Bergen og Trondheim (Nidaros) var hovedstad i Norge.
- Hva var hovedstedene i inkariket og aztekriket?
- Hvilke tre hovedsteder i verden begynner på bokstaven O?
- Tre land i verden på fire bokstaver har også hovedsteder på fire bokstaver. Hvilke?
- Hva er Europas nordligste, sørligste, vestligste og østligste hovedsteder?

15. Bergene: 1217-1314, Trondheim: 997-1016 og 1030-1217
16. Cuzco og Tenochtitlan
17. Oslo, Quebec City, Ottawa
18. Paris og Lima, Fiji og Suva, Togo og Lome
19. N: Reykjavik, S: Valletta, V: Reykjavik, G: Moskva

FRIHET, LIKHET, MÍMIR

MÍMIR KRISTJÁNSSON HAR ALDRI LAGT SKJUL PÅ HVA HAN SYNES OM RIKINGER. DET GJØR IKKE BOKHYLLA HANS HELLER.

tekst BENEDICTE TOBIASSEN foto ALEKSANDER MYKLEBUST

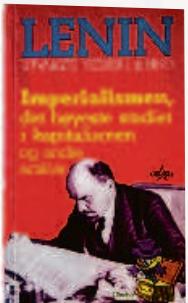
MÍMIR KRISTJÁNSSON (29)

- Forfatter og nyhetssjef i Klassekampen
- Tidligere redaktør for Manifest Tidsskrift
- Har gitt ut *De superrike* og *Slik blir du superrik*
- Aktuell med boka *Frihet, likhet, Island*

Vladimir Iljitsj Lenin

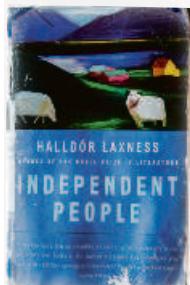
Utvagte verker i 12 bind: Imperialismen, det høyeste stadiet i kapitalismen, (1916)

Da jeg leste denne boken følte jeg at utrolig mye falt på plass i mitt syn på verden og hvordan ting hang sammen. Lenin har skrevet mange bøker, hvorav de fleste av dem er det reneste sprøyt. Det er den eneste av bøkene hans som i størst grad handler om verden som den *er*, ikke hvordan den bør se ut. All statistikken i denne boken er riktig nok fra tidlig 1900-tall, men det var første gang jeg leste noen som tok et grundig faktabasert oppgjør med markedskapitalismen.

Halldór Laxness

Sin egen herre, (1934–1935)

Halldór Laxness er kanskje ikke min favorittforfatter, men jeg blir alltid like sjokkert når jeg leser bøkene hans og ser hvor likt vi tenker. Denne handler om bonden Bjartur som bor på en avsidesliggende gård på Island. Han skal være sin egen herre og klare seg selv, men det går til helvete i stort sett hvert kapittel. Denne boken er den beste nordiske romanen jeg kjenner til; den er rik, tidvis ganske morsom, men også forferdelig trist og politisk trefende. Og så sier den alt man trenger å vite om Island, den islandske folkesjelen og måten islandinjer er på, og har betydd mye for min nyeste bok.

Ernest Hemingway

To Have and Have Not, (1937)

Jeg er kjempeglad i Hemingway og leste en del av ham da jeg var yngre, men så hadde jeg glemt det litt. Jeg var ganske pretensiøs da jeg gikk på videregående, og leste mange bøker som jeg egentlig ikke tror jeg skjønte så mye av, men likevel leste for å føle meg «up to date». Da jeg skulle fly til Trondheim for en stund siden og trengte en bok som passet til den korte flyturen, tok jeg med Hemingways *Den gamle mannen og havet*. Jeg ble helt fanget. I denne boken beskriver Hemingway blant annet en riking som vurderer å ta selvmord fordi det ikke er verdt for ham å leve for så lite penger som hovedkarakteren er villig til å dø for. Det er en sinnssykt bra kontrast med tanke på hvor fjerne rike folk ofte blir overfor andres problemer.

Norman Mailer

The Fight, (1975)

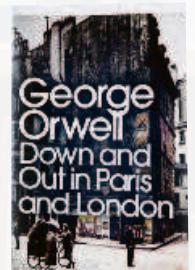
The Fighthandler om *Rumble in the Jungle*, bokse-kampen mellom Muhammad Ali og George Foreman i Kinshasa i 1974. Ali er en artig karakter som har fostret flere bøker om seg selv enn de fleste sportsmenn. Middelklass-journalisten Mailer blir med disse gutta «hjem til Afrika» før den store boksekampen. Han skildrer utrolig godt kampens gang, og hvordan den aldrende *under dogen* Ali ender opp med å vinne hele greia. At det går an å skrive en så bra og interessant bok om en bokse-kamp, liksom. Det er inspirerende. Jeg tror aldri jeg kommer til å skrive en like bra bok, men jeg skjønner hvordan den har blitt til.

George Orwell

Down and Out in Paris and London, (1933)

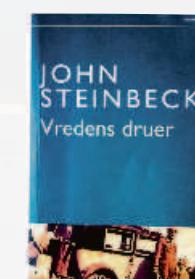
Her skulle jeg egentlig ha presentert *Homage to Catalonia*, men den har jeg dessverre lånt bort, så da får jeg ta reserveren. I denne boken tester Orwell ut livet som fattig. Først jobber han som blakk oppvasker i Paris, og så drar han til London og er sammen med uteliggere en periode. Den handler om hvorfor tigere blir så uglesett, og journalisten Orwell prøver å vise hvordan de fattiges liv er og hvordan de egentlig bare er som vanlige folk. Han er kanskje en av forfatterne jeg har lest mest av og vet mest om. Likevel synes jeg ikke de mest kjente bøkene hans er særlig bra. 1984 er så åpenbar og sjablongaktig, og ganske dårlig.

John Steinbeck

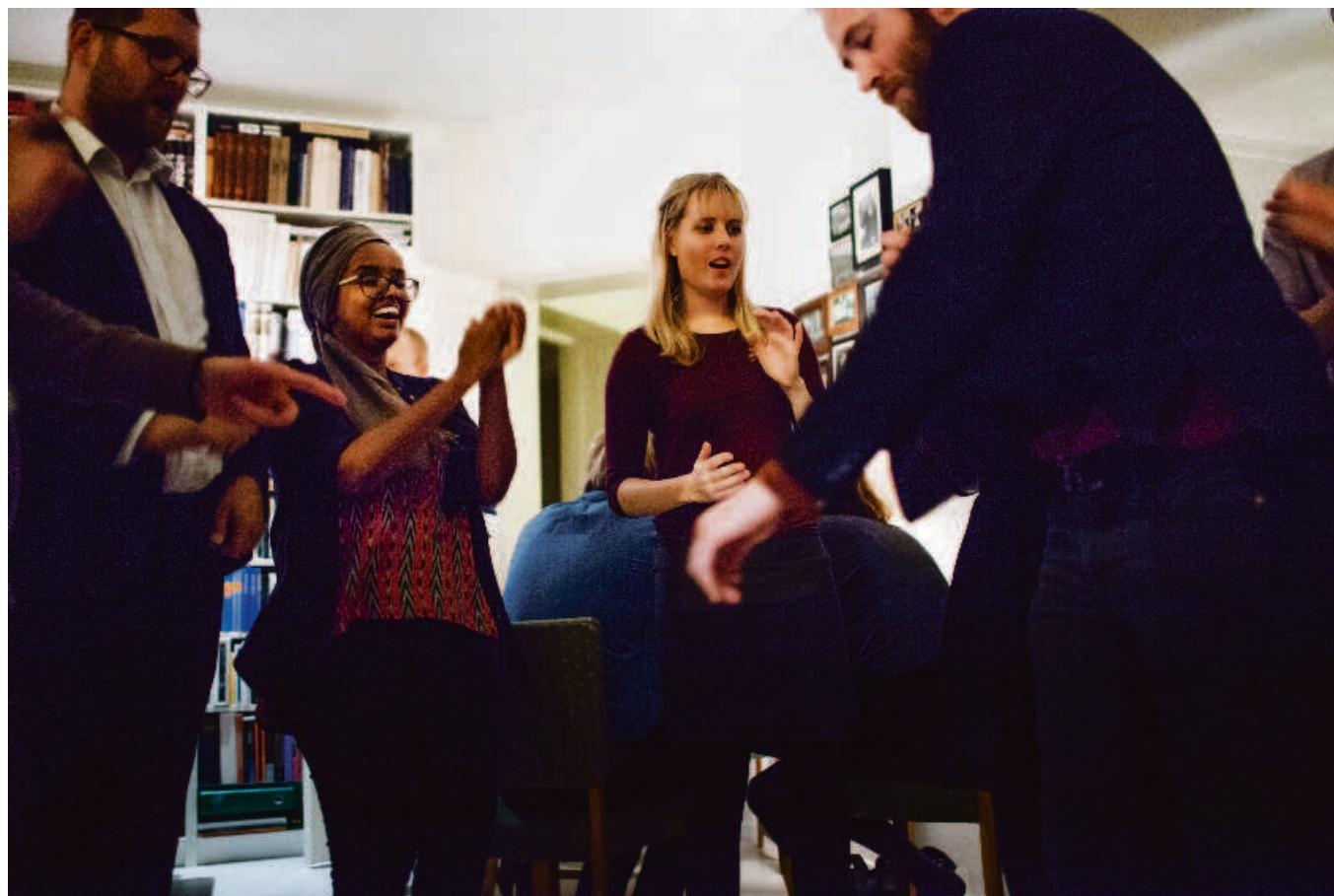
Vredens druer, (1939)

Det går mye i samme type forfattere her merker jeg, men dette er et sinnssykt monumental og vellykket verk. Kanskje også den mest politiske boken. Steinbeck bestemte seg for å skrive en roman for å skildre hvor jævlig de som ble fordrevet fra Oklahoma under depresjonen hadde det. Alle som har glemt poenget med venstresida er nødt til å lese denne boken. Det morsomme med Steinbeck er at han har skrevet en rekke bøker som handler om nesten det samme: Alle de fattige er snille og alle de rike er onde. Jeg kan gå med på at mange rike folk er kjipe, men jeg er ikke alltid helt sikker på om alle fattige folk er snille.

DISKRIMINERT: - Folk har vært overrasket over at en somalisk kvinne kan skrive så godt som meg, forteller Warsan Ismail. Hun er en av få norsk-somaliere som frekventerer debattspaltene i norske aviser.

GJEMMER SEG IKKE: Warsan Ismail er ikke bare aktiv i samfunnsdebatten. Som medisinstudent er det mang en fest å delta på, hvor alkoholholdig drikke gjerne får bratt flaskeføring. - Innvanderer som ikke drikker alkohol blir ofte sett på som uintegrale, sier Ismail. Her på fest med venner fra Studentersamfundet.

MASKEBÆREREN

ELSKET PÅ HJEMMEBANE, HETSET PÅ GATA OG HATET I
KOMMENTARFELTENE. Å VÆRE UNG, NORSK-SOMALISK
KVINNE I NORGE ER INGEN DANS PÅ ROSER.

tekst REIDAR SCHEI JESSEN foto AMANDA O. BERG

WARSAN ISMAIL (25)

- Samfunnsdebattant og kommentator
- Særlig aktiv i debatter om integrering, innvandring og kjønn
- Skriver for bl. a. Dagbladet og Klas- sekampen, tilleggs til egen blogg
- Kom til Norge fra Somalia som to-åring
- Twirer under navnet Somalieren

Det er midten av oktober og den kalde høstlufta har for alvor begynt å slå gjennom klærne. De som av ulike årsaker har tatt turen til Rikshospitalet denne ettermiddagen slår armene om seg og skynder seg gjennom inngangsdørene. De passerer en ung kvinne med hijab og skolesekk. Hun opplevde det samme kalde, norske gufset for 23 år siden, da familien flyktet til Norge fra krigen i Somalia.

– Jeg husker at noen forsøkte å sette fyr på huset vårt og at naboen sendte schaefer-hunden sin etter mamma. Folk brukte «neger» for å beskrive oss, og som barn føltes det utrolig ekskluderende og fremmedgjørende, sier Warsan Ismail.

I dag står hun og tripper inne på Rikshospitalet, ikke av det hustriige været, men av utålmodighet. Hun skal på kollokvie med sine medstudenter i medisin og vil komme i gang.

Ismail er oppvokst i det norsk-somaliske miljøet i Oslo, en av de mest myteomspunnde og omdiskuterte miljøene i Norge som de færreste forholder seg nøytrale til. På sykehust kan hun imidlertid være i fred, være en annen – en som ikke opplever diskriminering, muslimhatende tilrop på bussen og trusler som vanlig kost. Frykten utenfor sykehuset

kan ofte bli sterkere enn den hun opplever i kollokvierommet – så lammende at hun ikke klarer å foreta seg noe før tilskuere bryter inn.

Likevel er hun en av de synligste stommene som tar til orde mot rasisme, antifeminisme og religionsdiskriminering både på Twitter, i avis-spaltene og ellers i det offentlige ordskiftet.

– Dere vil merke at jeg beveger meg i mange ulike rom i hverdagen. Det føles som om jeg må ha på meg ulike masker avhengig av hvilket miljø jeg er i, sier hun.

Diskrimineringen hun har kjent på kroppen var grunnen til at hun for noen år siden startet en debatt om norsk rasisme. Hun beskrev hvordan hun som mørkhudet nordmann opplever å bli annerledes gjort og redusert til somalier fremfor å bli sett på som et individ.

– Veien er utrolig kort mellom kritikk av islam og kritikk av muslimer og somaliere, det har jeg selv fått merke i tilsvarende som går på meg som person og ikke sak.

En av debattene hun har deltatt i nå nylig er om politiets bruk av våpen mot en somalisk kvinne på Grønland var riktig eller ikke. De påfølgende demonstrasjonene mot politiet ble kritisert av flere og ansett som overdrevne. Det var jo tross alt en ukontrollerbar person.

Ismail var en av få stemmer som forsøkte å forklare hvorfor politiets skyting har utløst så sterke reaksjoner i det norsk-somaliske miljøet. Hun tok til orde for at storsamfunnet må prøve å forstå den mangelen på tillitt som har bygget seg opp over tid mellom norsk-somaliere og norske myndigheter. Det å insistere på at det var riktig å skyte kan i verste fall bare forsterke makteløsheten. Tilbakemeldingene har ikke lett vente på seg.

Ismail beskriver debattklimaet i Norge som truende overfor mørkhudede nordmenn som hever stemmen, samt overfor deres familier. Selv om minoritetskvinner er utsatt, ønsker hun at flere menn med minoritetsbakgrunn slipper til i offentligheten.

– Minoritetsungdom møtes ofte med storsamfunnets krav om at de skal oppføre seg mer stereotypet norsk enn majoritetsungdom. Hvis de for eksempel ikke drikker alkohol, sees de på som ikke integrert nok.

Ismail bruker «rasifisert» fremfor mørkhudet. Rasifisert viser til at det å beskrive noen som mørkhudet ikke er objektivt, men tvert i mot en prosess der den hvite majoriteten fremhever folks hudfarge i situasjoner der det ikke er relevant. Som for eksempel den gangen Ismail dro til Nationaltheatret ►►

I LEGEROLLEN: Warsan Ismail og medstudenten for Sunniva Lystrup Thesen forbereder seg til eksamen i nevrologi. Kollokvierommene på Rikshospitalet blir hyppig besøkt i slutten av semesteret. - Jeg er redd for at jeg ikke skal bli en god lege, sier Warsan Ismail.

og en kvinne uttrykte sin begeistring over at slike som henne var der. Selv om det var godt ment, kommuniserte hun indirekte at Ismail, på grunn av sin hudfarge og hodeplagg, egentlig ikke hørte hjemme der.

- I Norge må vi begynne å forstå at det er mulig å gjøre rasistiske handlinger uten at det er intensjonen. Det er ikke bare ytringer og handlinger som kan være rasistiske, men også blikk på t-banen og kommentarer når det skjer i en sammenheng hvor den rasemessige underlegenheten blir påpekt. Jeg opplever ofte å bli sett på som somalier fremfor individ, forteller hun.

Til tross for en relativt avslappet holdning til trakasseringen hun opplever fordi hun skriver om innvandring, er terskelen høy for å skrive om faget sitt. Tanken på ikke å være god nok, enten på skolen eller sosialt, er uutholdelig. Ismail er redd for å ikke bli en god nok lege.

- Det medisinske rommet er anonymt og rolig. Jeg utfyller en funksjon, uavhengig av

hvem jeg er og hvilken bakgrunn jeg har. Men å skrive om medisinske emner i media, det tør jeg ikke.

- Det er interessant at du som skriver om religion, integrering og rasisme, de mest kontroversielle temaene i offentligheten, er bekymret for å skrive om faget ditt?

- Mange tror jeg er så uredd, men egentlig er jeg veldig engstelig for ikke å strekke til. Det er ikke nettrollene som bekymrer meg mest, men frykten for at jeg skal bli sett på en representant for ikke-vestlige nordmenn og ikke som den personen jeg opplever at jeg er. Det tror jeg er en frykt mange unge med minoritetsbakgrunn har.

Når Ismail ikke er i kollokvier eller het debatt på nett, er hun også støttespiller for Minareten, en tenketank for personer med tilknytning eller interesse for islam i Norge.

Men det er familien som Ismail står nærmest. Hun, broren og moren har vært en trio som har stått last og brast siden flukten fra Somalia. Broren jobber i dag som lege og har

Vi må begynne å forstå at det er mulig å gjøre rasistiske handlinger uten at en mener å være rasist.

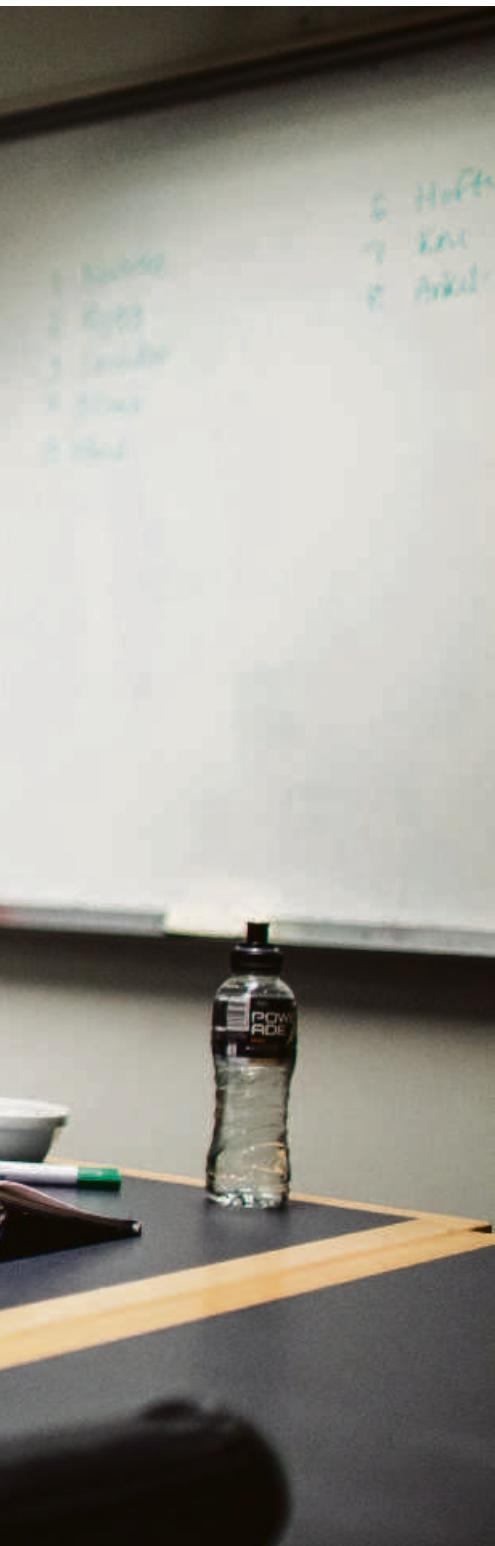
sekse barn, som Ismail hjelper med lekser to ganger i uken.

- Hjemme hos oss har vi alltid diskutert politikk og det er derfor helt umulig for meg å ikke skulle mene noe. Min barne-tv var CNN og Wolf Blitzer. Sakene jeg tar opp er viktige enn de truslene og det ubehaget det fører med seg.

Forventningene fra familien og venner i det norsk-somalske miljøet er noe helt annet enn forventningene fra det norske folk. I det norsk-somalske miljøet må ungdommer følge visse koder for ikke å miste integritet, blant annet når det kommer til alkohol eller valg av partner. Dette er til tider en krevende balansegang. Hun strever med å finne de riktige ordene, begynner på et resonnement, men avbryter seg selv.

- Jeg er ikke kulturrelativist, jeg ser absolutt at det er problematiske trekk ved den somaliske kulturen.

Hun kan forstå at hennes norsk-somaliske familie og venner holder på visse normer og skikker som en reaksjon på de aggressive kra-

PÅ FLUKT: Familien til Ismail hadde høy status og god økonomi i Somalia, men de levde i fattigdom da de kom til Norge.

vene om integrering fra det norske samfunnet. Minoritetsungdom presses fra flere hold og må på den ene siden forholde seg til krav hjemmefra og på den andre siden leksjoner om norske verdier fra storsamfunnet.

Ismail opplever ikke at det er full frihet blant hvite nordmenn heller, og kjenner ofte på klare forventninger til hvordan hun skal oppføre seg i hvite miljøer.

– Lykkes jeg ikke med å oppfylle forventningene, så er jeg redd for at jeg bekrefter en stereotypi om somaliere og ikke-vestlige innvandrere. Spesielt siden jeg fort blir et politisk objekt og et symbol på om integreringspolitikken lykkes eller ikke.

Kunsthistorikeren Teju Cole kaller det for «nice racism» når rasifiserte personer beveger seg i rom de ikke hører hjemme i, for eksempel i politiske institusjoner, på teater eller på utstilling. Kommentarer fra hvite mennesker om at det er flott at innvandrere er til stede politiserer tilstedeværelsen.

– I stedet for at jeg går i teatret fordi jeg er

” Jeg opplever ofte å bli sett på som somaliere fremfor individ.

interessert, så blir det tolket som at jeg har integrert meg. Politiseringen av meg på bekostning av den jeg er som individ gjør at jeg blir ekstra bevisst hvordan jeg fremstår og hva andre får vite om meg. Mange unge norsk-somaliere er ikke åpne om det de gjør, verken i eget miljø eller blant majoritetsbefolkningen. Det er prisen vi betaler for å endre samfunnet på ulike arenaer, forteller Ismail.

Hennes drøm er derfor å skape flere rom i samfunnet hvor folk har tillit til hverandre. Jo mer tillit folk har, desto flere masker kaster man.

– Problemet i dag er at debatten fort går over til å kritisere muslimer som personer. Folk som Hege Storhaug og Christian Tybring-Gjedde får stadig mer spalteplass. De hevder at alle muslimer er en masse som må adlyde Koranen. I neste setning sier de at Allah er en ildsprytende slange. Da blir resultatet at alle muslimer sees på som en homogen gruppe som spytter ild. Så begynner de å snakke om at slike som meg driver med taqiyya når vi prøver å nyansere debatten.

– Hva betyr taqiyya?

– Det var ukjent for meg også, men viser til at islam gir muslimer moralsk rett til å skjule sine konservative verdier, for på sikt å overta Europa.

Hun navigator raskt gjennom mylderet av korridorer på Rikshospitalet, det er lett å gå seg vill på et av Norges største sykehus.

– Når forskere skal undersøke hvilke holdninger muslimer i Norge har til demokratiet, så er et underliggende premiss at muslimer utgjør én gruppe, uten å ta hensyn til at vi, som alle andre nordmenn, har mange ulike identiteter.

Ismails erfaring er at alle mennesker er komplekse og motsetningsfylte. Hun ønsker at vi i Norge skal begynne å snakke om interseksjonalitet, som viser til at alle mennesker har flere ulike identiteter og at grupper er sosialt konstruerte og ikke hugget i sten.

– Målet mitt er at flest mulig skal kunne ta egne frie valg uten å la seg innskrenke av hva andre mener. Jeg ønsker at vi skal kaste så mange masker som mulig, uavhengig av hvilket rom vi befinner oss i.

reidarjs@universitas.no

FACEBOOK KAN REDDE LIV

KAN OVERVÅKNING AV FOLKS LIV PÅ INTERNETT
VÆRE SAMFUNNSNYTTIG?

Du kjøper et par fjellstøvler på zalando.com. Du liker siden til Natur og Ungdom på Facebook. Du kommenterer en bloggpost om morsmelkerstatning før du oppretter en profil på sukker.no. Plutselig vet «de», at du er en turgående, ung, singel alenemor som sannsynligvis kildesorterer. Det popper opp spesialtilpassede annonser når du leser VG og du får bleiereklame i posten. Enorme mengder data om deg og meg blir samlet for hvert klikk og tastetrykk du foretar på internett. «De», altså store kommersielle aktører som Google, Facebook, Apple og Amazon, vet kanskje mer om deg enn din egen mor. Og mens fellet av informasjon vokser, sitter smarte hjerner og funderer på hva denne kunnskapen kan brukes til og hvordan.

«Big data» er et begrep som både referer til den enorme økningen og tilgangen til opplysninger i form av digital data, men også måten vi kan utnytte dataen på. Gigantiske mengder informasjon om alt fra hva du spiser, hvor du reiser og hvilken tv-serie du liker, kontrolleres av store selskaper som analyserer dette ved hjelp av algoritmer. Data har en verdi som vi ikke uten ønsker å gi fra oss,

noe EU-domstolen tydelig signaliserer da de nylig opphevet Safe Harbour-avtalen, som var grunnlaget for at europeisk data kunne overføres til USA.

Med disse dataene kunne amerikanerne identifisert sammenhenger og forudsagt trenner. Det er store penger i big data. Men kan denne informasjonen brukes til noe annet enn reklame og å påvirke konsumvalg? For eksempel noe mer samfunnsnyttig, som å hindre epidemier og forbedre kreftbehandling?

Ifølge professor Arnaldo Frigessi er svaret ja: big data er en ressurs på lik linje med oljen må utvinnes. Han er leder for Big Insight ved Universitetet i Oslo (UiO), et forskningsenter som skal utvikle analytiske metoder for å gjøre big data om til dyp innsikt. Her må man skille klinien fra hveten, det er nemlig svært komplisert å hente ut nyttig data fra store mengder unødvendig informasjon.

Frigessi forklarer at i medisinsk forskning kan big data benyttes til å gi en personalisert behandling som er skreddersydd for deg. Eksempelvis fungerer én type brystkreftmedisin gjerne i kun 25 prosent av tilfellene, noe som

har med gener å gjøre. Man kan lage statistiske modeller på bakgrunn av store mengder data som viser hvordan medisiner fungerer på en hypotetisk pasient. På den måten kan man prøve ut mange metoder for å optimisere behandlingen.

På bakgrunn av helsedata vil man også forstå uforklarte sammenhenger og avdekke skjulte mønstre i et sykdomsforløp. Ved å kombinere helseopplysninger med data om hvor mye du går pr. dag, hva du spiser og hvor mye du sover, kan det si noe om hvilke sykdommer du er disponert for. Det sier seg selv at det ikke er sunt å drikke for mye øl, lese til eksamen hele natten og kun spise nudler. Men med hjelp av big data kan du få vite mer nøyaktig hvor mange øl akkurat din lever tåler og hva akkurat du bør gjøre for å holde deg frisk til eksamen.

Det er ikke bare helsedata som kan ha betydning for medisinsk forskning. UiO samarbeider nå med Telenor hvor de bruker data fra mobiltelefoner som beskriver hvordan folk beveger seg i Bangladesh. Dette er for å finne

tekst
ANDREAS
LÖHREN

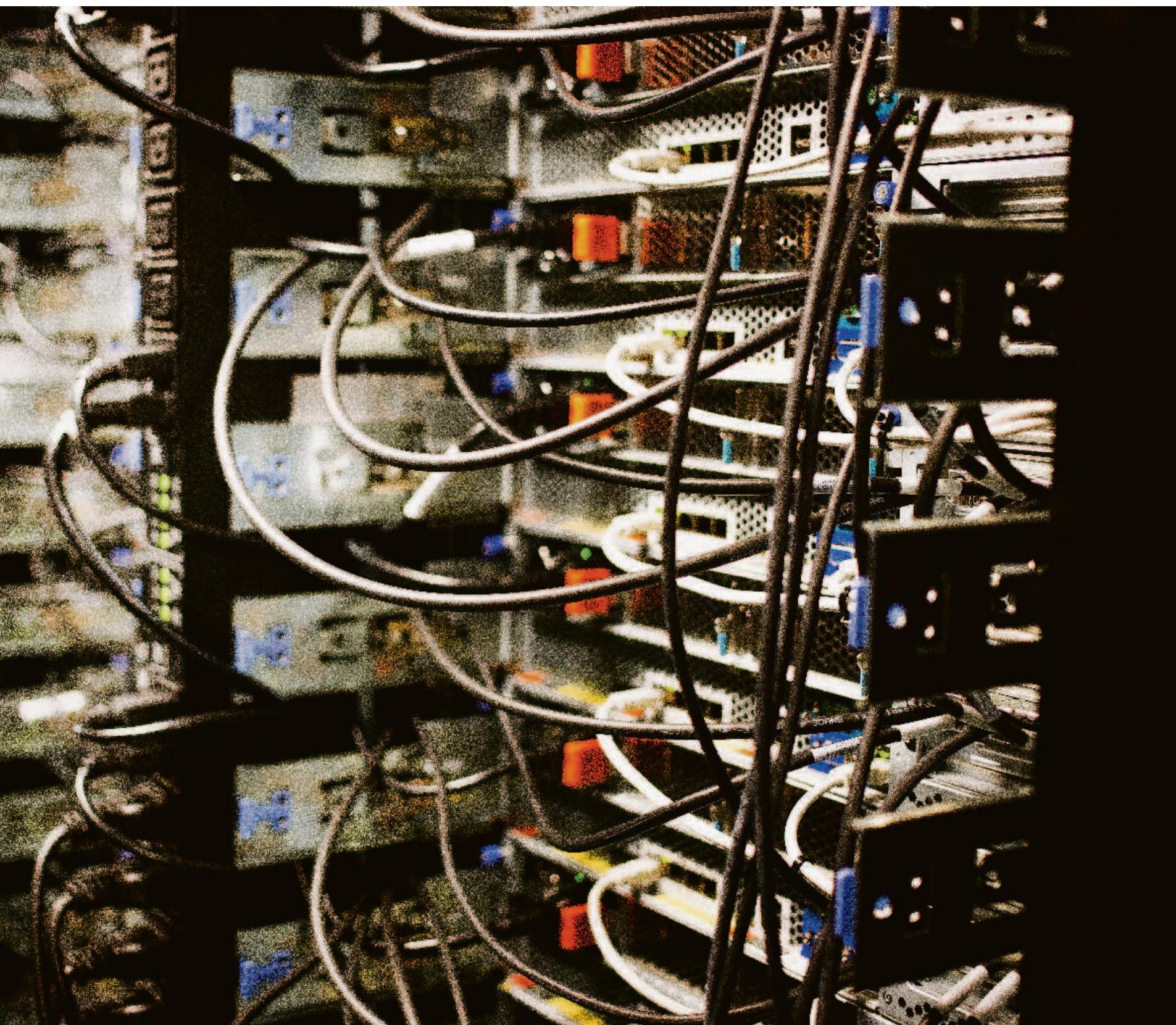

Foto: ISELIN SHAW OF TORDARROCH

ut hvordan kolera-epidemier sprer seg slik at myndighetene kan lage et vaksinasjonsprogram mot kolera. Folks bevegelser inn og ut av byer, og hvem de er i kontakt med, kan si noe om hvordan smittsomme sykdommer sprer seg.

Forskere bør benytte seg av slik data i større grad og være litt mer kreative, sier lederen for Big Insight entusiastisk. Med et engasjement som for det meste er italienere forut, er dataforskning noe han brenner for. I hans Utopia kan man bruke data fra Facebook til å si noe om bivirkninger av medisiner. Det er ikke så lett å innhente informasjon om folks medisinbruk direkte, men på Facebook kan folk finne på å skrive ting som «i dag tok jeg en paracet og ble kvalm».

Big data kan virke som løsningen på verdens problemer. Men hva med utfordringene knyttet til personvern? Ifølge seniorrådgiver Catharina Nes hos Datatilsynet bruker man i forskning ofte store datasentre for å se etter mønstre, og da er ikke individer like interessant. Telenors kommunikasjonslogger som

„Folks bevegelser inn og ut av byer, og hvem de er i kontakt med, kan si noe om hvordan smittsomme sykdommer sprer seg.“

kan fortelle noe om hvordan kolera sprer seg, hadde ikke blitt utlevert hvis dataene ikke var anonymisert. Men det er ett dilemma: anonymisering er svært vanskelig. Hvis du eier både en veteran Ford Thunderbird og en burmesisk rasekatt, er du sannsynligvis en av få. Kanskje den eneste i verden. Hvis disse opplysningene kobles sammen, er du lett å identifisere.

Det er særlig to aspekter ved big data som kolliderer med sentrale personvernprinsipper. Det ene er selve formålet med innsamlingen av data. En bank tilbyr konkrete tjenester, men sitter også på data om personers forbruksmønstre. De kunne tjent store penger på selge slik informasjon til markedsførere. I Norge må banken ha samtykke fra kundene sine hvis de skulle solgt den. Det andre aspektet er kravet om at data må slettes når formålet med innsamlingen er oppnådd. Telenor må for eksempel slette loggene sine etter tre måneder. På en måte blir det som å slette penger eller innsikt siden dataene kunne blitt brukt til noe annet en vakker dag.

En del forskning krever at man følger indi-

vider over tid, og da kan man ikke anonymisere data. Det er heller ikke så lett å innhente samtykke fra 20.000 personer etter at dataen er samlet inn. I forskning er det hele tiden en avveining mellom samfunnsinteresser og personverninteresser, og lovgivningen bør forbedres i takt med teknologien.

Kanskje trengs det en holdningsendring for at folk frivillig gir personinformasjonen sin til forskning (på samme måte de daglig gir den bort til google og facebook)? Kanskje må vi ikke bekymre oss så mye for personvern at vi lar være å benytte oss av data. Om to år finnes det muligens en app som spør folk om tillatelse til å bruke helsedata i studier om kreft. Neste gang du kommenterer et blogginnlegg om morsmelkerstatning kan det faktisk hende informasjonen går til en god sak. Men før big data potensielt kan redde liv og hindre spredning av sykdommer, må de smarte hjernene forske på metoder som kan gjøre det enklere å utvinne den nye oljen.

andrelo@universitas.no

PÅ POLITISK DIETT

STADIG FLERE FÅR ET POLITISK FORHOLD TIL MAT. MEDLEMMENE I BLINDERN STUDENTHAGE SLÅR ET SLAG FOR GRØNT KOSTHOLD.

tekst PIA SANDVED BERG foto PATRICK DA SILVA SÆTHER

Rett bak Helga Enghs hus på Blindern ligger en liten oase som mange tusen studenter passerer hver eneste dag. Ikke mange vet om den, og enda færre vet hva som foregår der inne mellom trærne. En gjeng studenter treffes her en gang i uka fra februar til november for å grave, så, rake, høste og stelle med den lille hageflekken. De kaller seg Blindern Studenthage og har holdt på i fire år.

– Jeg begynte fordi jeg var interessert i økologi og oppatt av klimapolitikk, sier Aurora Furuseth. Hun har vært medlem i tre år, er veganer og en av studentorganisasjonens mest ivrige medlemmer. Det politiske engasjementet er en av grunnene til at hun drar tilbake hver uke.

– Man skal ha et vanskelig forhold til mat, fordi matproduksjon er problematisk. Ikke alle her er veldig opptatte av miljø. Jeg tror mange kommer hit fordi det er et hyggelig og spennende prosjekt. Jeg koser meg når jeg er her. Noe av det beste med det er at man ser konkrete resultater av arbeidet sitt. Det er en fin kontrast til abstrakte studier, sier Furuseth og smiler.

Å spise grønt og økologisk blir mer og mer trendy i Norge. Norsk Vegansamfunn, Norges største organisasjon for veganere, har 330 medlemmer. Tallet er stigende. I løpet av de siste to årene har de gått fra 1100 følgere på Facebook til 4400.

Veganere spiser ingen animalske produkter, hverken kjøtt, fisk, egg eller melk. De holder seg unna produkter som er testet på dyr, og kler seg ikke ull, skinn, eller andre materialer som er laget av dyrematerialer.

Marte Munkeli, leder i Norsk Vegansamfunn, er ikke i tvil om at veganisme er på frammarsj i Norge.

– Vi får mange henvendelser fra publikum og media, og ser at veganisme og dyrs rettigheter stadig omtales i positive ordelag i tradisjonelle mediekanaler. Tilbuddet av vegansk mat og veganske produkter øker, noe vi må anta er en refleksjon av økt etterspørsel, sier Munkeli.

Trenden har også spredd seg til Blindern. I høst ble studentforeningen Veganstudentene Oslo stiftet. På noen få måneder har de fått 19 medlemmer og 115 studenter driver hektisk aktivitet i den lukka gruppa på Facebook. En fellesmiddag blir arrangert hver måned.

Slike ekstremditter er ikke problematiske så lenge man får i seg alle næringsstoffene mennesker trenger. Spiser man ikke kjøtt, må man finne andre hovedkilder til for eksempel proteiner.

– Veganere må sørge for å få i seg nok B12-vitamin, D-vitamin og jod. I tillegg må de passe på å sette sammen kosten slik at man får et tilfredsstillende proteininntak, sier Margaretha Haugen i Folkehelseinstituttet.

– Det er nok den største utfordringen ved å kutte

„ Jeg kan forstå at det kan virke ekstremt å velge bort matvarer som mange ser på som essensielle deler av kostholdet. Men for meg dreier det seg om hva jeg mener er rett, og det gjør valget enkel.

Aurora Furuseth, veganer og student

VETERAN: Aurora Furuseth har vært med i Studenthagen i tre år. For henne er studenthagen en grønn oase i en ellers hektisk hverdag. Mange tenker at å være veganer er vanskelig og potensielt helseskadelig. Det avfeier Furuseth kjapt som myter. –Det kan være en liten overgangsperiode, kanskje tre til fire uker, men så blir man vant til det. Jeg opplever det ikke som et hinder i hverdagen, og jeg tar ikke flust av forskjellige kosttilskudd for å opprettholde helsa mi, sier hun. Her dekker hun til jorda med blader for å beskytte den gjennom vinteren.

ut produkter som kjøtt, fisk, egg og meieriprodukter. Så lenge man passer på disse tingene er det uproblematisk å være veganer, sier Haugen.

Aurora Furuseth er klar over dette og har et reflektert forhold til sin egen diett. –Det er sikkert noen som ser på det som en slags slankekur, men jeg tror de fleste etter hvert vil få øynene opp for politikken i det, sier Furuseth.

Hun har fått noen få negative tilbakemeldinger på veganismen sin, men synes det bare er fint.

– Da får jeg muligheten til å snakke om hvorfor jeg er

veganer og spre informasjon.

Hun er oppatt av Peter Singers moralfilosofi, som hun først ble introdusert for i Exphil. Singer mener at det ikke går an å forsvere måten man kjøper, selger og bruker dyr på.

– Jeg kan forstå at det kan virke ekstremt å velge bort matvarer som mange ser på som essensielle deler av kostholdet. For meg dreier det seg om hva jeg mener er rett. Jeg gjør det jeg kan for å redde dyr og klima, så får resten av verden bruke den tiden de trenger på å finne ut av at det er noe i det, sier hun.

piasbe@universitas.no

VEGANIDIETT

- Veganere spiser ingen animalske produkter. De unngår derfor både egg og melk i tillegg til kjøtt og fisk.
- De unngår også klær laget av ull, skinn, pels eller andre dyreprodukter.
- Det finnes grader av vegandiett. Noen veganere unngår enkelte e-stoffer som er basert på animalske produkter, mens andre spiser alle e-stoffer.
- Produkter som vaskemidler, såpe, sjampo og andre vanlige husholdningsprodukter kan være problematiske for veganere, fordi de kan være testet på dyr.

Tilbudet av vegansk mat og veganske produkter øker, noe vi må anta er en refleksjon av økt etterspørsel.

Marte Munkeli, leder i Norsk Vegansamfunn Aurora Furuseth, veganer og student

FORBEREDELSE: Sesongen i Studentthagen er snart over. Oktober går stort sett med til rydding og forberelser til neste sesong. Her viser Eivind Eliassen hvor det nye beddet skal ligge.

BELØNNING: Blindern Studenthage er basert på frivillighet. Som lønn for strevet får medlemmene lov til å ta med seg litt grønnsaker og frukt hjem etter endt arbeidsøkt. Her fylles sekken med fersk frukt etter en torsdag i Studentthagen.

FAVORITT: Aurora spiser vanligvis spaghetti med tomatsaus hver mandag. På toppen strør hun et soyaproduct som likner på ost både i konsistens og smak. Enkelte veganere synes ikke noe om slike ertatningsprodukter, men Aurora synes det er godt og ser ikke noe problem med det.

NYKAPITALISMEN

ER UTDANNINGSINSTITUSJONENE I FERD MED Å
FORSAKE SITT SAMFUNNSOPPDRA�?

Det yrer av liv på Universitetet i Oxford. Professorer traver rundt med viktige miner, og en student sitter lett henslengt på en benk i sola mens han leser bok og røker pipe. Med snirkende spir og mystiske tårn kan campusen til et av Englands eldste universiteter lett forveksles med Harry Potters Galtvort.

Byggene står i skarp kontrast til Blinderns grimete lesesaler. Universitetsveggene pulserer nærmest av kunnskap. Første gang jeg besøkte plassen, var jeg sikker på at jeg hadde kommet til stedet der de store tankene blir til. Helt fra jeg var liten, har jeg fantasert om universitetet. Gjennom oppveksten ble jeg matet med fortellinger om et magisk sted der visdom, vennskap og brennhett engasjement var samlet mellom fire vegger. Derfor tok jeg det som en personlig fornærrelse da tidligere Oxford-professor Terry Eagleton viet et flere siders langt essay til å spå universitetenes undergang i Morgenbladet i mai.

Oxford er ikke som før, skriver Eagleton. Det som tidligere var en arena for intellektuell blomstring og nytenkning – ja, selve bautaen i britisk utdanningshistorie – er nå blitt en kapitalismens slave. «For noen år siden fratrådte jeg professorstillingen min ved Oxford-universitetet (omtrent like vanlig som jordskjelv i Edinburgh), da jeg skjønte at det ble forventet at jeg i noen henseender skulle opptre mer som bedriftsleder enn som forsker», lød professorens klagesang. Og han nøyer seg ikke med Oxford: Universitetene verden over er i ferd med å forvitre. Årsaken er et jeg etter *nytte og profit*, som har revet ned selve grunnlaget de er tuftet på. En giftig utvikling som infiserer universitetene, kveler humaniora og andre «unyttige» fag. Dommen til Eagleton var knallhard: Universitetene oppfører seg som en nykaptalismens bensinstasjon. Det fører dem rett inn i sin egen undergang.

En overdreven dyster profeti vil mange mene, men også i norsk sammenheng har vi hørt lignende bekymringsmeldinger. Flere forskere har ropt varslo om at produksjons-

press og kvantitetsfokus ødelegger forsknings kvalitet. Universitetsledelsens lønnsomhetsfokus spiser opp forskernes integritet.

Senest i september skrev Aftenposten om forskerne Anine Kierulf og Erling Guldbrandsen som mener mange forskere kvier seg for å uttale seg offentlig, fordi universitetsledelsen ikke vil ha noe av at de setter potensielle pengegivere i et dårlig lys. Profitt trumfer ytringsfrihet, med andre ord. I kampen om å være en kommersiell aktør, kan det virke som om universitetene er i ferd med å miste seg selv. For hva er egentlig universitetenes samfunnsoppdrag? Skal de være arenaer for utdannelse for *dannelsens* skyld, eller institusjoner med nytteverdi for samfunnet?

Svaret er kanskje ikke enten eller. Men Eagleton har nok rett i at vi i økende grad forventer at universitetene skal tjene samfunnet økonomisk. Her hjemme dyttet Erna Solberg universitetene et skritt i nytteorientert retning da hun stolt erklærte at «Kunnskap er fremtidens olje!» fra talerstolen på Arktiskonferansen i 2014. Kjapt fulgte regjeringen opp med en stortingsmelding med krav om at utdanning skal være *relevant for arbeidslivet*. Så hvordan finner man skjæringspunktet mellom dannelse og relevans?

En av de som har fått i oppgave å svare på dette spørsmålet er Kristin Heggen, studiedekan ved medisinsk fakultet. Hun har observert at nyttebegrepet brukes på en altfor snever måte når man oppretter nye masterprogrammer som skal være «relevante» for arbeidslivet. Å være «nyttig» behøver ikke nødvendigvis bety at man umiddelbart kan løse en arbeidsoppgave, mener Heggen. Faktisk er forståelse viktigere. Gode nyheter! Du trenger ikke være utlært før du skal ut i jobb. Som nyttdannet er du allerede trent til å lære. Med kunnskap i bunnen, vil du derfor raskt slipes til og spisses der det trengs, uansett yrke.

Denne tanken står sentralt i Storbritannia. Der forventes det som regel ikke at du har en mastergrad. Når det koster skjorta å ta høyere utdanning, er nemlig master en luksus bare de færreste kan påkoste seg.

tekst
INGRI BERGO

ILLUSTRASJON:
CONSTANCE TENVIK

S BENSINSTASJON

“Å være «nyttig» behøver ikke nødvendigvis bety at man umiddelbart kan løse en arbeidsoppgave.

Kristin Heggen, studiedekan ved medisinsk fakultet UiO.

Hva du har studert, er heller ikke så farlig, så lenge du har en grad – dog helst fra et godt universitet. Ett plettfrift karakterkort får deg bare til intervjurunden, som for øvrig er beintøff. Omfattende kunnskaps- og personlighetstester skal sile ut den aller beste for jobben.

Sammenhengen mellom studier og arbeidsliv er altså svakere enn i Norge. For eksempel kan en historie- og filosofistudent gjøre en helomvending til jussen, og bare med en ettårig «konvertering» – vips, så er du skrankeadvokat. Ganske forskjellig fra vår femårige profesjonstvang.

Liklev kommer vi ikke utenom at profesjonsutdanning i noen tilfeller er helt nødvendig, forteller Peter Maassen, som forsker på utdanning, ved UiO. I yrker der kvaliteten på utdanningen har direkte konsekvenser på samfunnet, som leger og ingeniører, må spesialisering til. Her handler det om liv og død.

Og spesialisering er nettopp *nyttig*. Profesjonsutdanningsene vokste frem etter andre verdenskrig, da kunnskapsutviklingen skjøt fart. Universitetene var ikke lenger et sted der den øvre eliten vanket. Plutselig skulle «alle» ha høyere utdanning. Det koster. For å forsvere at skattebetalernes penger skulle finansiere utdanningssystemet, måtte institusjonene altså få en større nyttefunksjon i samfunnet, forklarer Maassen. Svaret ble en voldsom profesjonsutvikling, mens «generalistutdanning» – som Eagleton uttrykker slik nostalgi over – ble en sjeldenhets, i noen tilfeller en utryddet art.

David Cameron benyttet samme nytteargument da hans konservative regjering kuttet støtten til humaniora. Vi kan ikke forsvere at skattebetalerne skal betale for «unyttige» fag, bestemte den britiske statsministeren, og banket dermed inn siste spiker i kista for humaniorafagene. Storbritannia er kanskje skrekkeksempelet på nyttenkning i utdan-

ningen. Men diskusjonen om universitetenes nytteverdi preger utdanningssystemene i hele verden.

Hva betyr så dette i praksis? Jo, fremveksten av informasjonssamfunnet og IKT-revolusjonen gjør at det legges mer og mer vekt på å lære å lære, ifølge Maassen. I Nederland har det gått så langt at regjeringen vurderer å legge om systemet, slik at læring står i sentrum gjennom hele utdanningslopet. Vi kan se for oss en studieverdag der håndteringen av teknologiske verktøy får stadig større plass. For eksempel vil flere kommende leger måtte lære å håndtere stadig nyutvikling av roboter som utfører kirurgiske inngrep, fremfor å lære å sy selv.

Forslaget er nokså radikalt, og er også blitt kraftig kritisert. Mye forskning viser nemlig at man ikke kan løsribe innhold fra forståelse – pugging er vel så viktig, forklarer han. Pugging! I en tid der informasjonen bare befinner seg et tastetrykk unna, er svaret fortsatt god, gammeldags pugging. Det er til å grine av.

– Hele utviklingen er en del av en bredere samfunnsdebatt: Hva betyr *kunnskapssamfunnet* egentlig for oss? spør Maassen retorisk.

Han gir oss svaret selv: Høyere utdanning er den eneste sektoren der man virkelig kan investere i framtiden. Derfor blir det press for endring.

Med andre ord var det kanskje ikke galt av meg å tro at universitetet er stedet hvor utviklingen skjer – selv om drømmen om et slags lærings-Utopia nok var naiv. Men forhåpentligvis tar Eagleton feil i sin dødsdom over humaniorafagene, universitetene, og samfunnet som helhet. Til syvende og sist er det jo faktisk vi, studentene, som bestemmer om han får rett. Studenten som satt utenfor Oxford-universitetet og røkte pipe så virkelig ut som en naturlig del av bildet, som om han alltid hadde vært der. Mangt kan sies om piperøyking, men det er i alle fall ikke *nyttig*.

magasin@universitas.no

DETTE ER SAKEN:

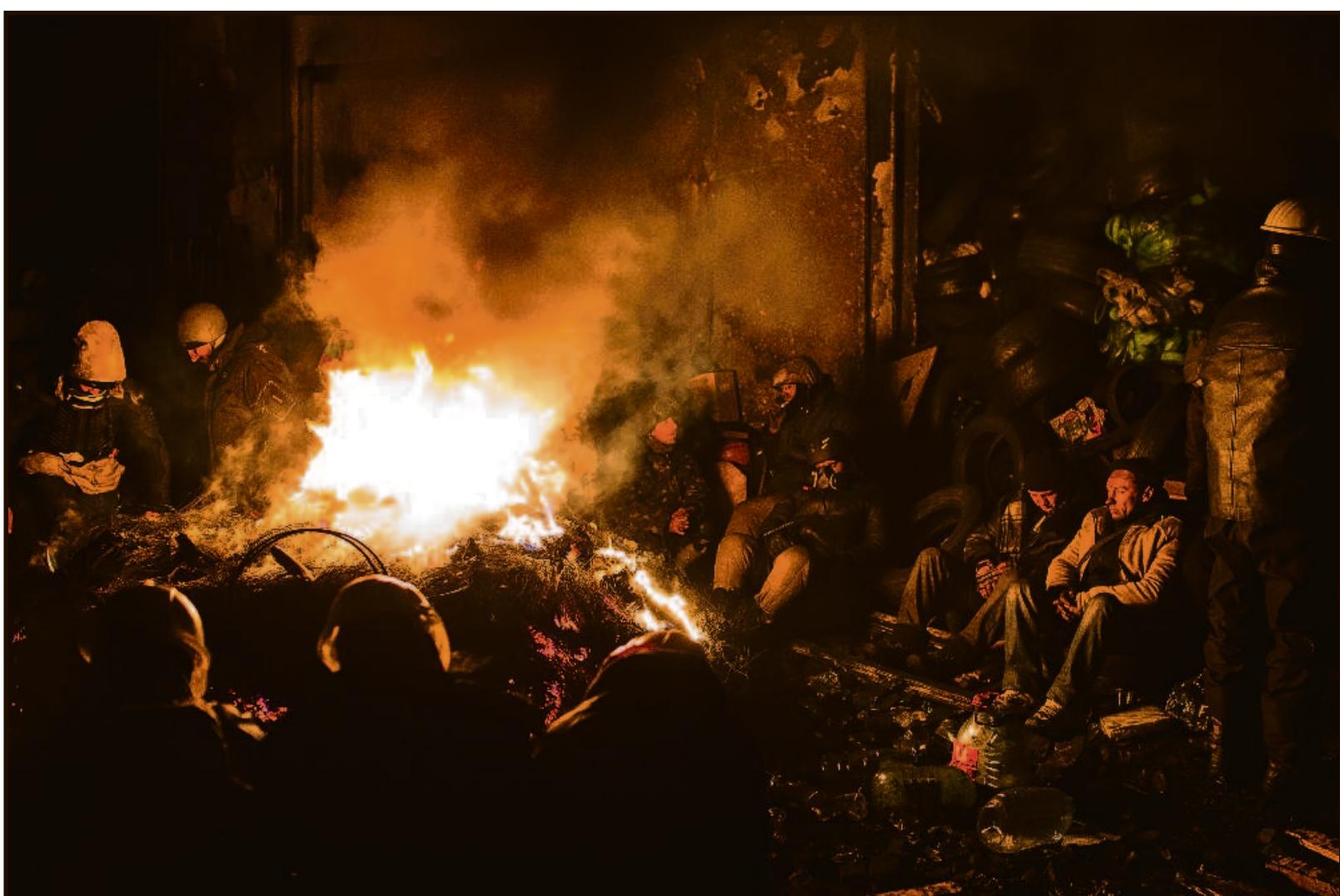
■ Både i Norge og internasjonalt har forskere og studenter kritisert tellekantsystemer og maktcentralisering ved universitetene de siste årene.

■ Publiseringsspress fører til en opphopning av dårlig forskning, advarte professor Erik Boye i Morgenbladet i mars. Han fikk støtte av nobelprisvinner Edvard Moser.

■ Fra midten av februar til midten av april okkuperte en gruppe studenter et av husene tilknyttet Universitetet i Amsterdams humanistiske fakultet. Studentene protesterte først mot kutt ved fakultetet. Siden er protestene blitt bredere, mot nyliberalistisk tenkning i høyere utdanning generelt.

■ Også ved flere London-universiteter okkuperte studenter lokale i en protestert mot markedsorientering og høyere studieavgifter.

Kilde: Morgenbladet

“Klokken nærmer seg halv tre natt til mandag 27. januar i Kiev, Ukraina. Det er 20 minusgrader og en gruppe opprørere har samlet seg rundt et dekkbål ved frontlinjen av demonstrasjonene like ved Uavhengighetsplassen i hovedstaden. Dette var første gang jeg og min russisktalende kollega reiste inn i et konfliktområde. Vi ville være tilstede selv. Vi ville prøve å forstå.

Eskil Wie, fotograf